

En anti-tank vogn «vader» over et vassdrag.
Foto: Bjørn Harry Schönhaug/Forsvarets mediesenter

Oversetting over Rena elv

I februar i år begynner arbeidet med å lage to av fire oversettingstraseer over Rena elv. Disse traseene skal gjøre det mulig for militære styrker å trene oversetting over vassdrag, forkortet OVAS.

Den fremtidige øvingsaktiviteten i elva er regulert i reguleringsplan for Rena elv og Løpsjøen og delvis i SFTs utslippstillatelse. Etableringen av OVAS-anlegget er også behandlet av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i konsesjon av juni 2007. Både utbyggingen og den senere bruken er således underlagt strenge miljørestriksjoner.

Hva er OVAS?

Oversetting over vassdrag (OVAS) er en militær operasjon hvor militære avdelinger med kjøretøy og utstyr skal passere et vassdrag, enten dette dreier seg om en fjord, ett vann eller en elv. Slike operasjoner er en del av en nødvendig samtrening

mellom ulike troppearter i Hæren. Norges geografi med mange fjorder og vassdrag forsterker behovet for denne type trening.

OVAS foregår ved bruk av Forsvarets småbåter eller ferger, etablering av midlertidig broforbindelse eller ved at kjøretøy krysser oversettingsstedet (vading). Grunnleggende opplæring gjennomføres i Løpsjøen, opplæring og øvelser i strømmende vann gjennomføres i Rena elv og Glomma. Hovedaktiviteten ved en OVAS øvelse vil foregå på land, faktisk tid med kjøretøy fysisk i elva vil vanligvis begrense seg til under 3 timer per øvelse.

Hva skal bygges?

Oversettingsstedet i Rena elv etableres med fire traséer innnenfor en elvelengde på cirka 1.5 kilometer, og skjer med et sterkt miljøfokus. Inngrepene på land langs selve elvebredden vil begrense seg til avskoging og trasebygging i forbindelse med de fire oversettingsstedene. Hver trasé er planlagt med en bredde på kjørebanelen på cirka 10 meter (i elva vil skråninger komme i tillegg og vil berøre en større del av elvebunnen).

Miljøfokus medfører videre at:

- Det vil ikke bli foretatt noen fysiske inngrep verken i elva eller langs elvebredden (for eksempel graving og sprengning) under oversettingsøvelsene.
- Kantsonen langs elva vil ikke bli berørt på annen måte enn at de fire traseene brukes ved øvelser, og av mindre sikringsstyrker til fots.
- Nødvendige forankringspunkter etableres før anlegget tas i bruk.
- Det etableres miljøstasjon med relevant utstyr ved elva

I tillegg vil bunnen på oversettingsstedene utformes og bygges med materialer for å forhindre erosjon og tilslamming av vannet. Av miljøhensyn og hensynet til fiske og friluftsliv skal alle fysiske arbeider i selve elveløpet være fullført i løpet av mars dette året. Anlegget skal etter planen stå ferdig i september i år.

Se forøvrig utfyllende informasjon om OVAS og miljø lenger bak i dette nyhetsbrevet.

Effekter på fisk og miljø

Forsvarsbygg har lagt stor vekt på å fremskaffe miljøfaglig grunnlag for bygging og drift av OVAS-anlegget. Det er i hovedsak Norsk Institutt for vannforskning (NIVA) og Norsk Institutt for naturforskning (NINA) som har utarbeidet fagrapportene.

Basert på denne kunnskapen er Forsvarsbygg av den oppfatning at de samlede effekter av bygging og drift av traseene ikke vil påvirke produksjonsforholdene for fisk i vesentlig grad.

I følge NINA er det arealbeslag som følge av selve OVAS-traseene og faren for tilslamming av

eluebunnen mellom traseene, som kan gi størst negativ effekt for fisk. Planlagt militær aktivitet på elva forventes å ha mindre betydning for fisken, men vil kunne få en viss negativ innvirkning på utøvelsen av sportsfisket. I den viktigste fiskeperioden vil dette normalt dreie seg om få dager. Uten tiltak kan tilslamming forringe og ødelegge gyte- og oppvekstom-

råder for ørret og harr for større arealer enn det som blir berørt av selve OVAS-traseene. NVE har i sin konsesjon fra juni 2007 stilt vilkår om at livsvilkårene for fisk skal opprettholdes i størst mulig grad.

Følger opp

Forsvarsbygg har merket seg dette. OVAS-anlegget blir derfor bygget på en slik måte at tilslamming og erosjon av eluebunn mellom traseene skal unngås. Selve traseene etableres med skråninger, hvor det planlegges tiltak for å gjenopprette deler av fiskens levekår.

Forstyrrelse under gyting hos ørret og harr

Forsvaret tillates å øve inntil 37 dager per år i Rena elv. NINA har gjort studier av hvilke negative effekter den militære aktiviteten i Rena elv har på gyteatferd hos ørret og harr. Konklusjonen er at dersom de få dagene Forsvaret har til disposisjon ikke konsentreres til intensive episoder i eller rett i forkant av gyteperiodene, vil effektene på gytingen være begrenset. Dette samsvarer med SFTs vilkår i utslippstillatelsen om å ta hensyn til gyteperioder for fisk. Forsvaret vil så langt som mulig følge opp dette i sin øvingsplanlegging.

Foto: Staffan Lindstrøm

Foto: Torgeir Haugaard/Forsvarets mediesenter

Effekter på fisket

I Rena elv har Forsvaret anledning til å øve på strekningen fra utløpet av Søre Osa til Rød bro. I løpet av året vil det her være liten militær virksomhet. Reguleringsplanen for Rena elv og Løpsjøen begrenser aktiviteten til 37 dager per år.

Første uka i fiskesesongen og perioden fra St Hans til og med første uke i august skal være fri for militær aktivitet. Militær virksomhet i elva skal varsles på forhånd, og inngår som en del av varslingsrutinene for Østerdal garnison.

Etter Forsvarsbyggs mening er det gjennom dette tatt sterke hensyn til fiske og friluftsliv. De samme sterke restriksjonene gjelder

imidlertid ikke for Rødsmoen og RØ. I tilknytning til den aktuelle elvestrekningen vil derfor militær aktivitet kunne høres fra øvingsområdene.

Effekter på vannkvalitet

Forsvarsbygg forventer ingen varig endring av vannkvaliteten i elva som følge av bygging og drift av anlegget. Under bygging av OVAS-traseene vil vannet i elva bli grumsete (blakkes) på grunn av oppvirvling av bunnsedimenter. Etter avsluttet byggeperiode gjenoprettes vannkvaliteten raskt.

I forbindelse med militær drift gjennomføres tetthetskontroller av de kjøretøyer som skal nyttes i vassdraget for å sikre mot forurensning.

Overvåkning av vannkvalitet og bunndyrfauna inngår som ledd i Forsvarsbyggs systematiske miljøoppfølging.

Foto: Forsvarets mediesenter

Forsvarsaktivitet og forholdet til sportsfiske

Tekst: Egil Håvard Wedul, daglig leder Åmot Elvelag

Åmot Elvelag (ÅE) organiserer rettighetshaverne i blant annet Renaelva. Blant elvelagets oppgaver er fiskeforvaltning og tilrettelegging for sportsfiske. Gjennom høringsuttalelser har elvelaget gitt uttrykk for bekymring i forhold til OVAS og potensielle negative konsekvenser for sportsfiske. Vedtak om plassering og bygging er nå gjort, og elvelaget vil jobbe for å kartlegge og begrense eventuelle negative effekter av etableringen.

Norsk Institutt for vannforskning (NIVA) og Norsk Institutt for naturforskning (NINA) har utarbeidet fagrapporter som grunnlag for å ivareta miljøhensyn ved bygging og drift av OVAS. Fremdeles pågår det undersøkelser i Renaelva med tanke på å kartlegging av eventuelle effekter av militær utbygging og bruk.

Det er avsatt et eget fond for Renaelva som et av flere avbøtende tiltak i forbindelse med etableringen av Regionfelt Østlandet. Det er opprettet et eget forum (Rena Forum) der de ulike brukerne av

elva er representert. Rena Forum har følgende sammensetning:

- Åmot Elvelag/Åmot Utmarksråd
2 representanter sekretariat
- Forsvarsbygg
1 representant
- Glommens- og Laagens brukseierforening (GLB)
1 representant
- Åmot Jakt og Fiskeforening
1 representant
- Åmot kommune
1 representant
- HiH/Evenstad Settefiskanlegg
1 representant observatør
- Fylkesmannen i Hedmark
1 representant observatør

RF skal være et forum for faglige diskusjoner og en møteplass for de ulike brukerne.

Utfordringer

Det er flere utfordringer knyttet til den utbygging og bruk som nå skjer i Renaelva. Inngrepet kan ha innvirkning både på fisken (gyteforhold med mer) og sportsfiskeren (opplevelsen). Effekten vil være ulik i utbyggingsfasen og i driftsfasen.

Selve utbyggingen av OVAS vil medføre graving i elvebunnen og mulighet for tilslamming nedstrøms.

Foto:
Staffan Lindstrøm

Utbyggingen skjer i et gyteområde både for harr og ørret, og byggeaktiviteten vil ha en klart negativ effekt for rogn og yngel i dette området. Arbeidet starter i måneds-skiftet januar-februar, og arbeidet i selve elva skal være avsluttet til påske. Etter innspill fra Åmot Elvelag vil alt arbeid innen 100 meter fra elva være avsluttet innen 23. juni. Vi håper på den måten å skjermes den delen av fiskesesongen da elva har flest besøkende.

Etter at anlegget er ferdig, og vegetasjonen er regenerert, vil ikke selve anlegget være veldig synlig. Det er da bare ved øvelser at selve fisket vil bli påvirket. OVAS bygges som nevnt i et område som benyttes til gyting både av harr og ørret. Den delen av elvebunnen som ligger under traseene er selvsagt utilgjengelig som gyteområde. Området mellom traseene vil etter all sannsynlighet fortsatt være brukbart som gyteområde. Det er også områder i Renaelva med gytesubstrat som pr i dag ikke benyttes. Hvorvidt fisken fortsatt vil gyte i områdene mellom traseene, eller tar i bruk nye områder, er en av sakene elvelaget vil følge opp.

Samarbeid – tiltak

Elvelaget vil så langt det er mulig bidra til at konsekvensene for sportsfiske bli så små som mulig. Dette skjer blant annet via kommunikasjon med utbygger i løpet av byggeprosessen. Vi ser det også som viktig å nå ut med god informasjon om hva som skjer i Renaelva, slik at brukerne vet hva de kan forvente.

Et annet vesentlig poeng er forutsigbarhet med tanke på øvelser, og at virksomhetsfrie perioder overholdes.

Foto: Staffan Lindstrøm

For Åmot Elvelag er det også viktig at utbyggingen følges opp med undersøkelser for å fange opp eventuelle negative effekter for fisk og sportsfiskere, og at det i neste omgang følges opp med tiltak dersom behovet er der. Rena Forum vil bli sentralt i denne oppfølgingen. Konsesjonen for bygging av OVAS åpner også for

at utbygger kan få pålegg fra Fylkesmannen om å utføre kompenserte tiltak og tilretteleggingstiltak.

Ytterligere informasjon fra Åmot Elvelag vil etter hvert bli tilgjengelig på www.renariver.com

Hvordan foregår en oversettingsøvelse?

En OVAS øvelse vil ha fokus på de spesielle sikkerhetskrav, ferdigheter og teknikker som er nødvendig for å krysse et vassdrag. Øvelsen kan gjennomføres begrenset til vassdraget, eller være et ledd i en større øvelse.

Behov og sikkerhet

De fleste av Hærens avdelinger må beherske denne ferdigheten. Det er Ingeniørvåpenet som har ansvaret for den faglige utviklingen og sikkerhetskrav. Ved gjennomføring av denne type aktiviteter vil det alltid være bergingsutstyr og sanitetspersonell tilstede. I tillegg vil det være tilgjengelig utstyr for tiltak ved eventuelle miljøuhell.

Forberedelser

Før avdelingene kan krysse elva, vil det på hver side av de totalt fire planlagte traseene, være et oppsettings og venteområde for avdelingene som har krysset eller som venter på å krysse elva. Avdelingene skal ideelt sett ikke være synlig fra elva før de faktisk skal krysse den. Disse områdene kan derfor ligge i eksisterende øvingsområder, og krever ingen særskilt tilrettelegging.

Rekognosering

For å minimalisere risikoen for angrep under den sårbare oversettingen vil det bli foretatt en rekognosering og sikring av området av en liten sikringsgruppe før hovedstyrken sendes over elva. Disse vil vanligvis benytte seg av

Militære kjøretøyer kjører om bord på en av Ingeniørvåpenets ferger. Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvarets mediesenter

Leguan brolegger i ferd med å «rulle ut» bro under øvelse «Elg». Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvarets mediesenter

hurtiggående mindre båter, og har som oppgave å sikre at hele traseen er fri for fiendtlige avdelinger. I tillegg vil dykkere undersøke elvebunnens evne til å tåle en oversetting. I Rena elv vil denne være forsterket allerede i utgangspunktet, dykkerne vil derfor ikke gjennomføre inngrep i elva.

Ferge, bro eller vading

Når elvebredden er sikret kan selve oversettingen av elva ta til.

Den foregår ved bruk av båter eller ferger, etablering av midlertidig broforbindelse eller ved at kjøretøy vader eller «svømmer» over elva. Etter at alle avdelingene er over, kan øvelsen fortsette videre innover i øvingsfeltene. En OVAS-operasjon er altså mer enn å fysisk krysse elva og det meste av denne aktiviteten vil foregå på land. Faktisk tid med kjøretøy i selve elva vil erfaringsvis begrense seg til mindre enn tre timer per øvelse.

Hendelser angående anleggsarbeidet rettes til Forsvarsbygg Utvikling Øst ved prosjektleder Bygg/Anlegg-øvingsområder Dag Tore Wien, telefon 91 62 06 01

Hendelser angående militær aktivitet rettes til miljøtelefonen for Rena leir, telefon 99 22 29 54